

Så används cannabis

Hur beskriver cannabisanvändare sina konsumtionsmönster och de eventuella problem som användningen medför. Bengt Svensson, professor i socialt arbete vid Malmö högskola, redovisar resultat från en nätbaserad undersökning i Sverige och sex andra EU-länder.

Text **Bengt Svensson**

Att cannabisanvändning, precis som användning av alla andra rusmedel, medför risker är alla experter överens om. Bakom de olika ställningstagandena finns skilda uppfattningar om hur skadligt det är att använda cannabis. Denna diskussion har varit intensiv ända sedan cannabis på allvar introducerades i USA och Europa under 1960-talet.

Denna artikel har som syfte att fördjupa diskussionen om cannabis genom att lägga fram data om hur drogen används, uppgifter som kommer från användarna själva; hur de svenska cannabisanvändarna beskriver sina konsumtionsmönster och eventuellt medförande problem.

Som i all forskning som gäller kontroversiella frågor finns det anledning att diskutera uppgifternas trovärdighet. Är det så att deltagarna exempelvis underskattar de negativa effekter som cannabisrökningen medför, dels på grund av de psykologiska mekanismer som brukar kallas för förnekande, dels för att påverka diskussionen om cannabis legala position? Ett sätt att bedöma uppgifternas trovärdighet är att jämföra de svenska

siffrorna med exempelvis de holländska, där cannabisfrågan är mindre kontroversiell än i Sverige. Det kan i sammanhanget dessutom finnas anledning att påminna om W.H. Thomas teorem "Om människor definierar situationer som verkliga så blir de verkliga i sina konsekvenser". Även om personer som använder rusmedel blundar för preparatens negativa konsekvenser är den sanning som de eventuellt friserar samtidigt deras egen verklighet.

Från EMCDDA:s statistik (2013) kommer siffror om uppskattad andel av befolkningen mellan 15–34 år som senaste året använt cannabis: Bulgarien 6%, Storbritannien 12,3%, Italien 8%, Nederländerna 13,7%, Portugal 6,7%, Sverige 6,1% och Tjeckien 16,1%. Av dem som har en daglig cannabisanvändning är 78% män. För sporadiska användare är siffran 70%.

I vår undersökning beskriver genomgående svenskarna sina användarmönster på liknande sätt som i övriga sex EU-länder. De flesta (67%) har använt både hasch och marijuana, men 26% har använt enbart marijuana och 7% enbart hasch. Effekten, dvs den upplevelse som ruset ger, och

tillgängligheten gör att man väljer marijuana. Ibland nämns att man har bättre kontroll på innehållet i marijuana än hasch. Självrollade cigaretter, så kallade jointar, är vanligast i Sverige. Man tar mellan en och fyra jointar om dagen (men en liten grupp använder upp till tio om dagen). De med en intensiv konsumtion lägger in mest cannabis i jointarna – ca 0,3 g.

Att cannabis i stor utsträckning blandas med tobak är något som ofta förbises. Av svenskarna blandade 75% cannabis med tobak, motsvarande siffra i Nederländerna var 90%.

De med intensivt bruk röker ofta dagtid, de andra mest på kvällen. Oftast röker man tillsammans med någon annan, och det är vanligast bland dem med intensivt bruk att röka ensam.

Att odla sin egen cannabis är främst förknippat med dem som är intensiva användare. I Sverige rapporterar 18% att de själva odlar, lägst andel i Nederländerna (5%) och högst i Tjeckien (21%).

I Sverige har 10% också använt andra illegala droger den senaste månaden. Ett av huvudargumenten bakom Nederländernas coffeeshops →

	Använder sällan	Använder då och då	Regelbunden användning	Intensiv användning
Röker ensam	0,44	0,91	1,60	2,34
Röker före lunch	0,66	1,59	2,30	3,02
Upplever problem med minnet	0,54	0,97	1,18	1,26
Uppmanad av närstående att sluta	0,27	0,53	0,91	1,33
Förgäves försökt minska eller sluta	0,12	0,22	0,42	0,59
Sociala problem pga användning	0,20	0,32	0,52	0,60

Poäng enligt CAST, Cannabis Abuse Screening Test. Medeltal i fyra olika användargrupper.

är att cannabisförsäljningen ska separeras från försäljning av tyngre droger. I Sverige är det vanligast (52%) att även andra illegala droger finns tillgängliga där inköpet sker, i Nederländerna är det minst vanligt (14%).

Marijuana och hasch är dyrast i Sverige, billigast i Nederländerna. Medianen för ett gram marijuana var 13,2 euro, i Nederländerna 7,5 euro. Uppgifterna gällde i maj 2012.

Den genomsnittliga åldern för första cannabisanvändning var signifikant högre i Sverige jämfört med alla andra länder, vilket forskargruppen kopplade till den restriktiva svenska narkotikapolitiken. Skillnaden låg på ungefär 1,5 år med medeltalet 17,4 år i den svenska gruppen.

Utifrån tidigare forskning gjorde forskargruppen en uppdelning i användargrupper efter frekvens. Fyra huvudgrupper urskildes.

1. Lågfrekvent användning, dvs mindre än 11 dagar föregående år.
2. Tillfälliga användare – 11 till 50 dagar.
3. Regelbundna användare – 51–250 dagar.
4. Intensiva användare – mer än 250 dagar (dagligen eller nästan dagligen).

I den svenska gruppen tillhörde 29% grupp 1, 25% grupp 2, 32% grupp 3 och 14% grupp 4, jämfört med totalsiffrorna, 29% , 18%, 28% och 24%. Det innebär färre i gruppen intensiva användare (24% i hela gruppen). Värt att notera är att cannabisanvändningen för de flesta inte är en daglig aktivitet, som tobaksrökning. I stället liknar konsumtionsmönstren alkoholens där drogen främst används ”vid festliga tillfällen”.

I undersökningen försökte vi få fram vilka komplikationer som cannabisrökningen har enligt användarna. Vi utgick från frågeschemat CAST, Cannabis Abuse Screening Test, som består av sex frågor. Svaren ger poäng enligt följande: aldrig (0), sällan (1), några gånger (2), ganska ofta (3) och väldigt ofta (4). CAST-värden över 7 anger moderat beroende, över 12 allvarligt. Maximalt antal poäng var 24. Jag väljer att utgå från medianvärdet, det vill säga det mittersta värdet eftersom man då lägger mindre vikt vid extremvärdena. De svenska siffrorna, som ligger nära snittet på alla länder, visar att såväl de som har en regelbunden användning (medianen åtta) som de med en intensiv användning (median nio) ligger på ett moderat beroende.

En fjärdedel med intensivt bruk

i totalmaterialet hamnade i gruppen ”allvarligt beroende”, Av dem med regelbundet (men ej dagligt) bruk var det 9% som hamnade i kategorin allvarligt beroende.

Vad var det då som gav höga CAST-poäng? Siffrorna i tabellen ovan anger poäng i medeltal. I vänsterkolumnen sammanfattas frågan. I de fyra övriga kolumnerna anges poängtalet för respektive användarkategori.

Som framgår av tabellen var mest bidragande till de höga poängen att man använde cannabis ensam och före lunch. Även de med intensiv användning angav att de sällan hade problem med minnet och att det sällan var någon som uppmanade dem att sluta. Att förgäves ha försökt sluta och att ha fått sociala problem var ovanligt och låg mellan ”aldrig” och ”sällan”. De svenska siffrorna låg något över genomsnittet i de sju länderna.

Genomgående ger enkätdelta-garna i enkätsvar en bild av cannabis som ett rusmedel med måttliga skadeverkningar. Här är några kommentarer från den svenska undersökningens öppna frågor som exemplifierar de negativa biverkningar som cannabis kan ha.

”Den enda negativa påverkan rökningen har på mig yttrar sig på arbetsminnet/kortminnet. Den effekten försvinner till största del efter en dags uppehåll. Nästan helt borta efter tre dagars uppehåll och helt borta efter sju dagars uppehåll (min subjektiva uppfattning förstås)”.

”Man blir slö och seg av cannabis. Jag undviker cannabis numera, då jag själv upplevt att det påverkar min motivation. Jag har många vänner som röker ofta, vars hela liv verkar ha blivit påverkade negativt av det”.

”Bråk med föräldrar”.

Många gav i stället exempel på positiva effekter av cannabis. Här är en typisk redogörelse:

”Innan jag provat cannabis hade jag stora problem med alkohol, trots att mina vänner inte tyckte att jag var alkis. När jag drack, då hade jag ofta förlorat kontrollen, bråkade med andra och skaffat olika problem. Cannabis hjälpte mig att komma ur supandet. Nu när suget efter till exempel öl kommer så räcker det att röka en pipa hasch. Personligen tycker jag att marijuana är bättre även för hälsan. Det värsta med cannabisanvändning är att det är förbjudet, trots att detta

är en medicin. Det skulle vara mycket bättre om jag kunde köpa en påse med marijuana till exempel på Systembolaget, apotek eller andra ställen helt lagligt”.

Vår undersökning fångar upp användare med allt ifrån enstaka konsumtionstillfällen under ett år till flera gånger om dagen. På det hela taget skilde sig de med en intensiv användning från andra grupper, särskilt från dem med låg årlig användning. De började relativt tidigt med cannabis, var oftare män, var äldre (förutom Bulgarien och Tjeckien), rökte oftare under en typisk dag (huvudsakligen jointar), la in mer cannabis i varje enhet, delade mindre ofta sin cannabis med andra, konsumerade oftare cannabis hemma och under hela veckan, vid alla tider på dagen. De hade en högre årsanvändning och hade mer symptom på en problematisk användning än övriga användargrupper.

När man diskuterar hur människor upplever och känner av de skadliga effekterna av cannabis är det viktigt att skilja mellan olika användningsfrekvens, precis som när det gäller ett rusmedel som alkohol. 🚫

Referenser:

- EMCDDA (2013) Europeiska narkotikarapporten 2013. Trender och utveckling.
Trautmann, F, Kilmer, B, Turnbull, P (2013) Further insights into aspects of the EU illicit drugs market. European Commission, Bryssel

Studier i sju länder

Bengt Svensson har under 2012–2013 tillsammans med Johan Nordgren och Jens Sjölander, Malmö högskola, medverkat i en europeisk forskargrupp under ledning av Franz Trautmann, Netherlands Institute of Mental Health and Addiction. Man undersökte bland annat konsumtionsmönster hos cannabisanvändare i sju europeiska länder: Bulgarien, Storbritannien (England & Wales), Italien, Nederländerna, Portugal, Sverige och Tjeckien (Trautman, Kilmer, Turnbull 2013). I cannabisundersökningen deltog 4126 personer, varav 791 från Sverige. Svares-

frekvensen skilde sig åt mellan länderna; låg i Portugal och England/Wales, god i Sverige, Nederländerna och Italien. Slutrapporten, Further insights into aspects of the illicit EU drugs market, som också tar upp droger som amfetamin, kokain och heroin är en diger faktasamling på drygt 500 sidor.

Eftersom det är förbjudet att använda cannabis kan det vara svårt att få uppgifter om användningen. I undersökningen samlades materialet in via en anonym, till respektive språk översatt, webbenkät som genomfördes parallellt i samtliga sju

länder. Enkäten riktade sig till alla som någon gång under det senaste året hade använt en illegal drog. Majoriteten av de svenska deltagarna hade fått kännedom om enkäten via en annons på Flashback (50%). Dessutom rekryterades via information i sociala medier (inkl. medlemmar i Facebookgruppen Centrum för narkotikavetenskap (20%) och ett utskick gjordes till samtliga studenter på Malmö högskola (20%). Övriga fick information via personer som i sin tur hade informerats genom någon av de andra tre vägarna.